

CONSIDERENTE CU PRIVIRE LA REFORMA PROCEDURILOR SUMARE ÎN PROCESUL PENAL

Irina PAVEL-GUZUN

Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: irina.pavel19@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9958-6918>

Întru perfecționarea cadrului legal și pentru a menține echilibrul între necesitățile societății și normele de drept, legiuitorul caută soluții adecvate, inclusiv prin modificarea normelor procesuale. În acest aspect, procedurile sumare recent au suportat modificări, efectuându-se chiar o reformă în acest sens. Obiectivele prezentului studiu au vizat analiza noilor proceduri sumare introduse în legea procesual-penală și modificările operate la cele existente. Au fost analizate premisele modificărilor legislative, dar și, nemijlocit, procedurile sumare: acordul de recunoaștere a vinovăției, procedura de judecare a cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, acordul judiciar de interes public și acordul de cooperare.

Cuvintele-cheie: *procedură sumară, acord de recunoaștere a vinovăției, acord judiciar de interes public, art. 364¹ Cod de procedură penală, acord de cooperare.*

CONSIDERATIONS ON THE REFORM OF SUMMARY PROCEDURES IN THE PENAL PROCESS

In order to improve the legal framework and to maintain the balance between the needs of society and the rules of law, the legislator seeks appropriate solutions, including by changing the procedural rules. In this respect, the recent summary procedures have undergone changes, even a reform in this regard. The objectives of this study were to analyze the new summary procedures introduced in the criminal procedural law and the amendments made to the existing ones. The premises of the legislative changes were analyzed, but also, directly, the summary procedures: the agreement for recognition of guilt, the procedure for judging the case based on the evidence administered at the criminal investigation phase, the public interest judicial agreement and the cooperation agreement.

Keywords: *summary procedure, guilty agreement, public interest court agreement, art. 364¹ Code of Criminal Procedure, cooperation agreement.*

CONSIDÉRATIONS CONCERNANT LA RÉFORME DES PROCÉDURES DE RÉSUMÉ DANS LE PROCESSUS PÉNAL

Afin d'améliorer le cadre juridique et de maintenir l'équilibre entre les besoins de la société et les règles de droit, le législateur cherche des solutions appropriées, notamment en modifiant les règles de procédure. À cet égard, les procédures de résumé ont récemment subi des modifications, avec une réforme à cet égard. Les objectifs de cette étude étaient d'analyser les nouvelles procédures de résumé introduites dans le droit pénal procédural et les modifications apportées aux procédures existantes. Les prémisses des changements législatifs ont été analysées, mais aussi, directement, les procédures de résumé : l'accord pour la reconnaissance de la culpabilité, la procédure pour juger le cas sur la base des preuves administrées à la phase d'enquête criminelle, l'accord judiciaire d'intérêt public et l'accord de coopération.

Mots-clés: procédure de référé, accord de culpabilité, accord de tribunal d'intérêt public, art. 364¹ Code de procédure pénale, accord de coopération.

РАЗМЫШЛЕНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО РЕФОРМЫ УПРОЩЕННЫХ ПРОЦЕДУР В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ

В целях совершенствования правовой базы и поддержания баланса между потребностями общества и нормами права законодатель ищет соответствующие решения, в том числе путем изменения процессуальных норм. В этой связи, недавно были внесены изменения в упрощенные процедуры, и в данной сфере была проведена реформа. Цель данного исследования заключается в анализе новых упрощенных процедур, введенных в уголовно-процессуальном праве, и поправок, внесенных в существующие процедуры. Проанализированы предпосылки законодательных изменений, а также непосредственно упрощенные процедуры: соглашение о признании вины, процедура рассмотрения дела на основании доказательств, полученных на этапе уголовного расследования, судебное соглашение в интересах общества и соглашение о сотрудничестве.

Ключевые слова: суммарное производство, соглашение о признании вины, судебное соглашение представляющее общественный интерес, ст. 364¹ Уголовно-процессуального кодекса, соглашение о сотрудничестве.

Introducere

Normele juridice cuprinse, atât în Partea Generală, cât și în Partea Specială a Codului de procedură penală constituie categoria procedurii obișnuite sau de drept comun, care disciplinează procesul penal în vederea realizării scopului său.

Sunt, însă, unele situații când, datorită condițiilor în care se săvârșesc anumite infracțiuni, cât și pentru ocrotirea unor interese importante lezate prin săvârșirea acestora ori pentru alte motive, se impun unele derogări de la procedura obișnuită prin instituirea unor proceduri speciale destinate să asigure realizarea corespunzătoare a funcțiilor procesului penal [1, p.429]. Tradițional, normele derogatorii de la procedura generală erau incluse în procedurile speciale care se considerau modalități de desfășurare a procesului penal, diferite de procedura obișnuită, constituite dintr-un complex de norme cu caracter complementar și derogatoriu, ceea ce presupune că, în cazul aplicării lor, procesul penal se desfășoară după normele comune numai în măsura în care nu există dispoziții speciale care au prioritate [2, p. 335]. Procedurile speciale sunt considerate și ca modalități de desfășurare a procesului penal diferite de procedura

obișnuită. Acestea există datorită elementului „special” - subiectul, obiectul, rezolvarea unei situații speciale. Ele pot fi definite și ca totalitatea normelor de drept procesual penal prin care se derogă de la procedura de drept comun, prin care se instituie, pentru anumite cauze penale, o altă desfășurare a procesului penal [3, p. 588-589].

Totuși, tradițional nu s-a făcut o delimitare dintre procedurile speciale în general și procedurile sumare în special. În sistemul Republicii Moldova, procedurile sumare sunt incluse în cadrul unui grup mai vast de proceduri sub denumirea generică de „proceduri speciale”. Pe de altă parte, unele proceduri sumare care funcționează doar la anumite faze ale procesului, cum ar fi spre exemplu judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală este amplasată în capitolul care reglementează judecarea cauzei. La fel, au fost plasate și alte proceduri cu un anumit specific special cum ar fi urmărirea și judecarea cauzei în absență. Am putea considera că procedurile sumare sunt constituite dintr-un complex de norme cu caracter complementar și derogatoriu, ceea ce presupune că în cazul aplicării lor, procesul penal se desfășoară după normele comune numai în măsura în care nu există anumite circumstanțe care

au prioritate. Într-o perspectivă s-ar putea întreprinde eforturi pentru o amplasare mai uniformă a procedurilor în funcție de natura acestora pentru a asigura o claritate a legii și în mod firesc o aplicare mai eficientă a acesteia. Evoluția instituțiilor procesuale penale își lasă amprenta și asupra procedurilor sumare. Aceasta, deoarece, pe de o parte, diversificarea procedurilor este acceptată de majoritatea sistemelor procesuale pornind de la eficiența acestora, pe de altă parte, echitatea procedurilor nu poate fi afectată indiferent de forma procesuală. Din aceste considerente, având scopul de a degreva instanțele de judecată de volumul mare de cauze și operativitatea instrumentării acestora atât la faza de urmărire penală cât și la faza de judecare; de a evita tergiversarea examinării cauzelor penale; de a evita expirarea termenului de prescripție sau de restituire a prejudiciului cauzat; de a reduce timpul și cheltuielile costisitoare în cadrul procesului penal; de a recupera mai rapid prejudiciile cauzate prin infracțiuni și încasări la bugetul de stat, autoritățile întreprind măsuri ce vizează revizuirea legislației procesuale penale în vederea simplificării sau eficientizării procedurilor de examinare a cauzelor penale atât la etapa prejudiciară, cât și la cea judiciară, precum și revizuirea mecanismelor procesuale care ar asigura un echilibru adecvat între învinuire și apărare din perspectiva egalității armelor [4]. În urma acestor inițiative, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 83 din 14.04.2023 pentru modificarea unor acte normative [5] și Legea nr. 245 din 31.07.2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional) [6].

Metodologia de cercetare folosită. În studiul nostru, ne-am asumat ca scop de a realiza o abordare analitică a noilor reforme ale procedurilor sumare utilizând o metodologie tradițională. Pe lângă metoda analitică ce vizează doctrina și a normelor juridice recent adoptate, a mai fost utilizată metoda empirică a interviurilor cu actorii din domeniul

justiției (judecători, procurori și avocați). Cercetarea empirică a fost realizată anterior, cu scopul constatării deficiențelor cu care se confruntă sistemul de justiție. În studiul dat, au fost folosite și alte metode de cercetare: metoda sociologică – prin care s-a încercat analiza viziunilor actorilor din sistemul de justiție privind respectivele proceduri; metoda analitică – fiind analizate premisele modificărilor legislative; metoda comparativă, precum și observarea.

Analiza viziunilor actorilor din sistemul de justiție

Cercetarea empirică a fost realizată într-o perioadă anterioară modificărilor legislative pe un eșantion de 100 de persoane (judecători, procurori și avocați). Scopul acesteia a fost identificarea unor deficiențe în aplicarea procedurilor sumare și modalități de îmbunătățire a situației.

Așadar, la o analiză rezumativă a opiniilor exprimate se poate constata că marea majoritate dintre intervievați au considerat că procedura acordului de recunoaștere a vinovăției este inaplicabilă din cauza noii alternative introduse prin Legea pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală nr. 66 din 05.04.2012, intrate în vigoare din 27.10.2012. Codul a fost completat cu art. 364/1 CPP RM, prin care se instituie o nouă modalitate a procedurilor simplificate de judecare a cauzelor penale-judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală. Aceasta deoarece pedepsele stabilite prin procedura sumară prevăzută de art. 364/1 CPP RM este mai avantajoasă decât în cadrul aplicării acordului de recunoaștere a vinovăției. Au mai fost invocate și argumentele precum că există un exces de formalități necesare de a fi îndeplinite pentru a fi valabil acordul de recunoaștere a vinovăției și faptul că judecarea cauzelor în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, prevăzută de art. 364 prim CPP, prevede o reducere mai mare a pedepsei (potrivit vechiului art. 364 prim alin. (8) CPP RM, se re-

ducea cu o treime limitele de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu închisoare, cu muncă nere-munerată în folosul comunității și de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu amendă. Dacă pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață, se aplica pedeapsa închisorii de 30 de ani), care este mai favorabilă ca în condițiile acordului de recunoaștere a vinovăției (potrivit art. 80 CP RM, pedeapsa pentru infracțiunea imputată se reduce cu o treime din pedeapsa maximă prevăzută pentru această infracțiune).

În acest sens, se observă că sunt bine-venite modificările adoptate prin LP 83 din 14.04.2023 și LP 245 din 31.07.2023, întrucât oferă justițiabililor mai multe alternative avantajoase de soluționare a cauzei sau, în dependență de situație, ar permite soluționarea acesteia în termeni restrânși.

Nu putem să nu remarcăm modificările operate la cuantumul pedepsei în cazul aplicării acordului de recunoaștere a vinovăției și a procedurii prevăzute de art. 364¹ CPP RM. În cazul în care persoana pusă sub învinuire încheie un acord de recunoaștere a vinovăției- limitele de pedeapsă prevăzute în Partea specială a prezentului cod se reduc cu o treime, iar în cazul în care inculpatul a solicitat ca judecata să se facă pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală- se reduce cu o pătrime limitele de pedeapsă prevăzute în Partea specială a prezentului cod în cazul pedepsei cu amendă, cu muncă nere-munerată în folosul comunității sau cu închisoare. În această situație se poate observa că procedura acordului de recunoaștere a vinovăției deja a devenit mai avantajoasă decât procedura prevăzută de art. 364¹ CPP RM.

Concluzionăm că toate modificările efectuate în raport cu Codul de Procedură Penală (în principal), a Codului Penal, al Legii nr. 1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție, (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.103, art. 353, din 05 octombrie 2012), au un impact pozitiv

asupra procesului judiciar. În atare situații, există o claritate în diferențierea procedurilor respective sumare, iar justițiabilii, în dependență de situație și etapă vor putea ușor alege procedura care este potrivită acestora.

În atare circumstanțe, se prevede că toate procedurile sumare vor avea aplicabilitate aproape egală. În ultimii ani, mai exact 2021, din toate cauzele penale (examineate în procedura generală și simplificată), procedura prevăzută de art. 364/1 CPP (judecarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală) a fost aplicată în proporție de 62,48% [7].

La fel, au fost exprimate opinii că se solicită și introducerea unor proceduri care ar facilita cooperarea acuzatului cu procurorul în scopul descoperirii altor infracțiuni.

În urma analizei opiniilor exprimate în studiul empiric se constată că modificările întreprinse vin a se raporta la așteptările actorilor sistemului de justiție.

Premisele modificărilor legislative

Condițiile ce au impus elaborarea proiectului nr. 684 pentru modificarea unor acte normative (proceduri simplificate în procesul penal), care a rezultat adoptarea Legii nr. 83 din 14.04.2023 și ale proiectului nr. 729 care a rezultat adoptarea Legii nr. 245 din 31.07.2023, constă în eficientizarea procedurilor simplificate în procesul penal, delimitarea clară a procedurilor din dreptul pozitiv, precum și sincronizarea acestora prin introducerea unor proceduri simplificate noi. S-au distins 4 categorii de proceduri: I) acordul de recunoaștere a vinovăției, II) acordul judiciar în interesul public, III) judecarea cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală și IV) acordul de cooperare.

O viziune generală rezultată din analiza proiectelor și a legilor adoptate în rezultat, este că s-au efectuat modificări în sensul diferențierii procedurilor

simplificate între ele, atât după etapa la care pot fi inițiate, procedura de judecare cât și după pedepsele aplicate, precum și subiecții care pot solicita aplicarea acestora, astfel încât procedurile simplificate să poată fi atractive în practica lor. Astfel, prin Lege nr. 83 din 14.04.2023 și Legea nr.245 din 31.07.2023 s-au trasat clar liniile de demarcare între aceste proceduri simplificate în procesul penal:

- acordul de recunoaștere a vinovăției este aplicabil atât persoanelor fizice cât și juridice, fiind posibil de încheiat din momentul înaintării învinuirii până în momentul transmiterii dosarului în instanță.

- acordul de cooperare este aplicabil doar persoanelor fizice, fiind posibil de încheiat doar la faza de urmărire penală.

- acordul judiciar în interesul public este aplicabil doar persoanelor juridice, fiind posibil de încheiat la faza de urmărire penală. Această procedură este una nouă, ce presupune introducerea în Titlul III, Capitolul VI din Codul de Procedură Penală a articolelor 523/1 – 523/7.

- judecarea cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală este aplicabil doar persoanelor fizice și are loc doar în instanța de judecată.

La încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 504- 509/2 CPP) limitele pedepsei se reduc cu 1/3, dat fiind că acesta se încheie la etapa de urmărire penală, adică la o etapă mai „incipientă”, iar la procedura de judecare a cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală (art. 364/1) – se reduc cu 1/4, întrucât au fost efectuate toate acțiunile de urmărire penală și s-a întocmit rechizitoriu, cauza aflându-se la etapă judiciară, ceea ce și presupune o reducere a limitelor pedepsei mai mică.

Analizând Legea nr. 83 din 14.04.2023 și Legea nr. 245 din 31.07.2023, se mai observă că s-au efectuat modificări vizibile în următoarele direcții:

- se acordă o atenție sporită subiectului persoană juridică, introducându-se în acest sens o procedură specială ce o vizează strict pe aceasta: procedura pri-

vind acordul judiciar în interes public, cu modificările ulterioare de vigoare în cod;

- se modifică cuantumul reducerii limitelor pedepselor în cadrul aplicării acordului de recunoaștere a vinovăției și a judecării cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală;

- se reduce spectrul de infracțiuni la aplicarea acordului de recunoaștere a vinovăției (ex: se aplică doar în situația comiterii infracțiunilor ce prevede o pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de maxim 15 ani) și a judecării cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală (ex: nu se aplică în cadrul comiterii infracțiunilor ce prevede pedeapsa detențiune pe viață);

- se simplifică, dar totodată se condiționează suplimentar procedura la aplicarea acordului de recunoaștere a vinovăției.

Acordul de recunoaștere a vinovăției

Acordul de recunoaștere a vinovăției este o tranzacție încheiată în scris între acuzatorul de stat și învinuit sau, după caz, inculpat, care și-a dat consimțământul de a-și recunoaște vina în schimbul unei pedepse reduse. Această procedură oferă beneficii tuturor actorilor sistemului judiciar penal, inclusiv procurorilor.

Acordul de recunoaștere a vinovăției este o formă de negociere prin intermediul căreia se încheie o înțelegere care soluționează una sau mai multe învinuiri aduse învinuitului fără a desfășura un proces judiciar deplin în care inculpatului i se garantează toate drepturile prevăzute de lege [8, p.279].

Rezumând Legea nr.83 din 14.04.2023, prin care s-a modificat inclusiv Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, observăm următoarele aspecte.

Referitor la procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției, s-au efectuat multiple modificări ce vin să clarifice lucrurile, să le simplifice, să le condiționeze:

- încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției are loc la faza de urmărire penală din momentul înaintării învinuirii și până la trimiterea cauzei în judecată (fără întocmirea rechizitoriului).

Se observă că, după modificările respective, expres se disting 2 etape în situația în care s-a purces la examinarea cauzei potrivit procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției:

I. prima etapă implică manifestarea de voință a învinuitului și a procurorului, care trebuie să intervină în faza de urmărire penală, în urma căreia se încheie un acord între procuror și inculpat, ce constituie o veritabilă „convenție de drept penal”, fără întocmirea rechizitoriului.

La această etapă s-a mai completat atribuțiile procurorului ierarhic superior- art. 53/1 alin. (2) lit. c/1) CPP RM, potrivit cărora, acesta „*aprobă, cu indicațiile sale scrise, limitele acordului de recunoaștere a vinovăției și acordului judiciar de interes public, precum și acordul de recunoaștere a vinovăției și acordul judiciar de interes public*”.

Se observă că intervenția procurorului ierarhic superior intervine la două etape în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției și acordului judiciar de interes public:

- la etapa inițierii negocierii de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției sau a acordului judiciar de interes public, prin aprobarea în scris a limitelor pedepsei/ amenzii de interes public în interiorul căruia procurorul va putea încheia acordul de recunoaștere a vinovăției sau a acordului judiciar de interes public; și

- până la transmiterea în instanța de judecată a acordului de recunoaștere a vinovăției sau a acordului judiciar de interes public, prin aprobarea în scris a acestor acorduri.

Potrivit notei informative ce a însoțit proiectul de lege nr. 684 pentru modificarea unor acte normative (proceduri simplificate în procesul penal), nu se ates-

tă o încălcare a independenței procurorului la luarea deciziilor în cadrul procesului penal.

Mai mult ca atât, acordul de recunoaștere a vinovăției încheiat în cursul urmăririi penale și acordul judiciar de interes public constituie „elemente de justiție negociată”, căci felul, cuantumul și modul de executare a pedepsei se stabilesc prin negociere între procuror și învinuit. Pentru că este situația unui proces cu elemente necontradictorii, însă negociat, este necesară instituirea la această etapă a unui control, care de fapt este anume procurorul ierarhic superior. În același timp, se vor înlătura și dubiile cu privire la factorii de corupție referitoare la încheierea acordului. Ulterior, acest „control” urmează a fi efectuat de către instanța de judecată. De aceea, în „justiția negociată” este necesară implicarea mai multor actori și factori de decizie pentru a „repartiza” asumarea unor astfel de decizii cu absențe ale procesului necontradictoriu.

O novație este că procurorul și învinuitul pot negocia atât categoria și cuantumul pedepsei penale, dar și modul de executare a pedepsei, fiind posibilă deciderea suspendării executării pedepsei în cazurile permise de lege.

II. a doua etapă se desfășoară în față instanței de judecată, fără parcurgerea cercetării judecătorești.

În urma sesizării cu acordul de recunoaștere încheiat între procuror și învinuit, instanța verifică îndeplinirea condițiilor de legalitate, iar dacă soluția propusă prin acord nu este prea blândă, admite acordul și pronunță o soluție de condamnare, fără să poată crea o situație defavorabilă învinuitului decât cea asupra căreia s-a ajuns la acord. În caz contrar, respinge acordul și trimite cauza în vederea continuării urmăririi penale.

Așadar, rolul judecătorului este consecința existenței prerogativei de omologare care implică motivarea soluției adoptate în urma efectuării unui control de legalitate.

- s-a modificat art. 504 alin. (3) CPP prin indicarea faptului că este aplicabilă procedura re-

spectivă, inclusiv dacă „a) învinuitul, la momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani; b) infracțiunilor a căror pedeapsă cu închisoare este mai mică de 15 ani, cu excepția celor prevăzute la art. 135 și 135/1 din Codul penal”.

Rațiunea instituirii unei interdicții în ceea ce privește posibilitatea încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției în cazul infracțiunilor ce prezintă un anumit grad de gravitate este de a nu compromite descurajarea fenomenului infracțional.

- procedura acordului de recunoaștere a vinovăției nu se aplică în cazul în care persoana este învinuită de crearea grupului criminal organizat sau organizației criminale. Acest fapt își are rațiunea că această persoană sporește pericolul social al faptei și al persoanelor care acționează împreună în vederea comiterii de infracțiuni și este necesară descurajarea fenomenului infracțional, în special al celor care creează grupuri criminale organizate sau organizații criminale. Dacă infracțiunea este săvârșită cu participatie, cauza se disjunge în privința persoanei care a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției.

- s-a modificat cuantumul limitelor de pedeapsă în cazul în care se purcede la examinarea cauzei în procedura respectivă, prin modificarea art. 80 din Codul Penal al RM: „În cazul în care persoana pusă sub învinuire încheie un acord de recunoaștere a vinovăției, iar instanța de judecată acceptă acest acord, limitele de pedeapsă prevăzute de norma Părții Speciale a prezentului cod se reduc cu o treime”.

Potrivit notei informative ce însoțește proiectul nr. 684 pentru modificarea unor acte normative (proceduri simplificate în procesul penal), redarea textului articolului într-o formulă nouă constă în aceea de a arăta că în cazul acceptării acordului de recunoaștere a vinovăției, limitele pedepselor (principale și complementare) prevăzute pentru infracțiunea învinuită se vor reduce cu 1/3. Intenția printr-o astfel de reglementare este că să se reducă atât limita minimă a

pedepsei cât și limita maximă a pedepsei prevăzute de norma Părții Speciale a Codului penal.

- LP 83 din 14.04.23 mai prevede: condițiile de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 505), conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 506), modul de trimitere a cauzei în judecată (art. 507), procedura de admisibilitate a acordului (în cazul în care acesta nu corespunde după condițiile de formă și conținut, procurorului i se acordă posibilitatea de a înlătura omisiunile depistate, judecătorul acordându-i un termen de 10 zile lucrătoare pentru înlăturarea omisiunilor (art. 508)), soluțiile instanței în cazul admiterii sau respingerii acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 509/1- 509/2), modalitățile de contestare a soluțiilor instanței.

Judecarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală

Examinarea cauzei penale în procedura respectivă este un instrument care oferă avantajul soluționării cu celeritate a cauzelor penale atunci când inculpatul recunoaște în totalitate săvârșirea faptelor indicate în rechizitoriu și solicită ca judecata să se facă în baza probelor administrate în faza de urmărire penală [9, pct. 43].

S-au ajustat unele neclarități care sunt interpretate eronat în practică, precum și limitarea aplicării acestei proceduri numai cu privire la unele dintre categoriile de infracțiuni.

Rezumând Legea nr. 83 din 14.04.2023, prin care s-a modificat inclusiv Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, observăm următoarele aspecte:

- pentru a fi aplicabilă, este necesar ca inculpatul să recunoască vinovăția și faptele indicate în rechizitoriu, nu se solicită administrarea de noi probe, iar din probele administrate în faza de urmărire penală rezultă suficiente date cu privire la vinovăția inculpatului.

Potrivit notei informative ce însoțește proiectul nr. 684 pentru modificarea unor acte normative (proceduri simplificate în procesul penal), încadrarea juridică a faptelor recunoscute de inculpat aparține în exclusivitate organelor de drept care urmează să califice aceste fapte drept infracțiuni, astfel nu este necesar ca inculpatul să recunoască, inclusiv, și încadrarea juridică a faptelor. Aprecierea juridică a faptelor trebuie să rămână la aprecierea instanței de judecată, după examinarea probelor administrate și faptelor a căror săvârșire a fost recunoscută de inculpat.

Se reține că, potrivit studiului empiric efectuat (indicat mai sus), s-a conturat o problemă apărută în cadrul judecării cauzei în baza art. 364/1 CPP RM- de multe ori, instanțele de judecată respingeau cererea inculpatului prin care solicita examinarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, întrucât nu era de acord cu încadrarea juridică a faptelor sau se depista că procurorul eronat a încadrat faptele descrise în actul de acuzare (rechizitoriu). Anume încadrarea juridică greșită a faptelor recunoscute împiedică aplicarea acestei instituții, în detrimentul intereselor justiției și ale inculpatului;

- s-au limitat cauzele în care se va purcede la judecarea pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, prin introducerea unui nou alineat în cadrul art. 364/1 CPP RM ce prevede faptul că judecarea cauzelor penale asupra infracțiunilor pentru săvârșirea cărora legea prevede pedeapsă cu detențiune pe viață, nu poate avea loc pe baza probelor administrate în faza de urmărire penal.

Susținem propunerea respectivă, întrucât este necesar de a descuraja fenomenul infracțional;

- a fost abrogat alineatul 8 din art. 364/1 Codului de Procedură Penală al RM, cu modificarea Codului Penal al RM, prin introducerea art. 80/1 cu următorul conținut: „*În cazul în care inculpatul a recunoscut săvârșirea faptelor indicate în rechizitoriu și a solicitat ca judecata să se facă pe baza probelor adm-*

nistrate în faza de urmărire penală beneficiază de o reducere cu o pătrime a limitelor de pedeapsă sub formă de amendă, muncă neremunerată în folosul comunității sau închisoare prevăzute de norma Părții Speciale a prezentului cod. (2) În cazul în care inculpatul a recunoscut săvârșirea faptelor indicate în rechizitoriu pentru infracțiunile prevăzute la art. 181/1-182, 239-240, 242/1, 242/2, 256, 324-335/1, 370 și a solicitat ca judecata să se facă pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, beneficiază de reducerea cu o pătrime doar din limita maximă a pedepsei sub formă de amendă, muncă neremunerată în folosul comunității sau închisoare prevăzute de norma Părții Speciale a prezentului cod.”

Astfel, se observă că:

- s-a modificat cuantumul limitei pedepsei principale: reducerea cu $\frac{1}{4}$ din limita minimă și maximă din pedeapsa sub formă de amendă, muncă neremunerată în folosul comunității sau închisoare;

- s-a înăspriț pedeapsa în cadrul unor categorii de infracțiuni: reducerea cu $\frac{1}{4}$ doar din limita maximă a pedepsei principale sub formă de amendă, muncă neremunerată în folosul comunității sau închisoare. Această derogare reiese din faptul că săvârșirea infracțiunilor respective atentează la securitatea statului, iar în acest sens, statul vine cu o abordare critică.

Norma impune reducerea doar a pedepselor principale sub formă de amendă, muncă neremunerată în folosul comunității sau închisoare, fapt pentru care s-a optat de a enumera exact categoriile de pedepse care urmează a fi reduse. De aceea, prin aplicarea procedurii respective nu se vor reduce pedepsele complementare.

Însăși abrogarea alineatului 8 din art. 364/1 Codului de Procedură Penală al RM, cu „trecerea” acestuia în Codul Penal (prin modificarea Codului Penal al RM cu introducerea art. 80/1), este o modificare bine-venită, întrucât Codul de Procedură penală este o lege ce prevede procedura de desfășurare a pro-

cesului penal, pe când fostul alin. (8) art. 364/1 CP era o normă materială. Completarea Codului penal cu norma de la art. 80/1, impune încadrarea organică în capitolul VIII „Individualizarea pedepselor” ca o normă de drept general pentru aplicarea pedepsei în cazul judecării pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, similar acordului de recunoaștere a vinovăției. Pentru a nu admite dublarea normei, precum și de a respecta tehnica de normă legislativă prin amplasarea în dreptul material, dispozițiile alin. (8) din art. 364/1 din Codul de procedură penală corect au fost abrogate;

- s-a completat art. 364/1 CPP cu alineatele (10) și (11), deoarece în practică apar inadvertențe de aplicare la modul de atac al sentințelor emise în ordinea art. 364/1 CPP, din acest motiv aspectul privind modalitatea de contestare și judecare a căii de atac exercitate asupra sentințelor expres este reglementat de lege.

Sunt supuse contestării erorile procesuale și măsura de pedeapsă aplicată inculpatului.

Pentru a nu crea o inegalitate de tratament între persoana vătămată, pe de o parte, și inculpat, pe de altă parte, sub aspectul dreptului de a contesta sentința, în ceea ce privește latura penală a cauzei, precum și a asigura accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil la nivelul instanțelor competente să soluționeze următoarele faze ale procesului penal, dar în același timp pentru a crea impedimente la soluționarea cu celeritate a procesului penal, se impune oferirea posibilității părții vătămate de a contesta cu recurs sentința, invocându-se doar erorile procesuale.

Inovație în procedura penală din Republica Moldova - acordul judiciar de interes public

În legislația procesual-penală a RM, prin Legea nr. 83 din 14.04.2023 a fost introdusă o procedură sumară aplicată persoanei juridice. În legislația penală a Republicii Moldova răspunderea penală a persoanei

juridice este limitată la aplicarea a trei categorii de pedepse: amenda, privare de dreptul de a exercita o activitate sau lichidarea, ce implica excluderea de pe piața comercială a unui actor economic și distorsionarea concurenței. Spre deosebire de persoanele fizice, în cazul persoanelor juridice, nu există proceduri alternative pentru urmărirea penală și înlăturarea justiției.

Referitor la procedura privind acordul judiciar de interes public s-a completat Codului de Procedură Penală al RM, prin introducerea în Titlul III, Capitolul VI, Secțiunea nr.2 „Procedura privind acordul judiciar de interes public”, cu articolele de rigoare: 523/1 – 523/7:

- acordul judiciar de interes public este o tranzacție publică încheiată între procuror și reprezentantul legal sau reprezentantul desemnat al persoanei juridice, prin care ultimul recunoaște faptul comiterii infracțiunii, calificarea juridică a faptelor și se angajează să execute obligațiile stabilite în acordul judiciar de interes public în schimbul renunțării procurorului la transmiterea cauzei penale în instanța de judecată;

- acordul judiciar de interes public se aplică doar în situația în care persoana juridică a comis infracțiunile prevăzute de art. art. 243 (spălarea banilor), 244 (evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor), 325 (corupere activă), 326 (traficul de influență), 334 (darea de mită) din Cod penal. Similar cu acordul de recunoaștere a vinovăției, acordul judiciar de interes public va fi aprobat de către procurorul ierarhic superior și confirmat de instanța de judecată;

- potrivit art. 523/3 alin. (2) CPP „Prin acordul judiciar de interes public sunt stabilite următoarele obligații cumulative față de persoana juridică învinuită:

- a) să achite o amendă de interes public în bugetul de stat, a cărei sumă se stabilește în limitele de la trei amenzi minime prevăzută pentru infracțiunea comisă până la limita a 30 % din cifra medie de afa-

ceri anuală calculată pe ultimii 3 ani până la data pornirii urmăririi penale.

Amenda de interes public nu poate fi mai mică decât trei amenzi minime penale prevăzută pentru categoria de infracțiuni de care este învinuită persoana juridică.

Scopul amenzii de interes public este de a preveni comiterea unor infracțiuni similare pentru viitor și acordarea unei noi „șanse” pentru persoana juridică. O amendă de interes public excesiv de mare ar reduce aplicabilitatea acestei proceduri, precum și ar fi neproportională scopului urmărit;

b) să fie suspus unui program de monitorizare pe o perioadă de maxim 3 ani sub supravegherea instituției responsabile.

De competența Centrului Național Anticorupție va fi monitorizarea persoanelor juridice care au semnat un acord judiciar de interes public.

Transparența acestei proceduri alternative este asigurat prin cerința publicării acordului judiciar de interes public pe pagina web oficială a autorităților responsabile de monitorizare, procuratura, și instanța de judecată;

c) să suporte cheltuieli pentru experți sau persoane calificate care vor asista instituția responsabilă de monitorizarea persoanei juridice învinuite și pentru efectuarea analizelor juridice, financiare, fiscale și contabile necesare misiunii de monitorizare;

d) să nu comită alte infracțiuni în perioada de monitorizare;

e) să înlătore de la administrare persoanele care au participat la comiterea infracțiunii;

f) să restituie profitul ilicit obținut prin comiterea infracțiunii și să repare prejudiciul cauzat prin infracțiune”;

- semnarea acordului judiciar de interes public va fi un temei de liberarea condiționată de răspundere penală, nu vor fi aplicate pedepsele complimentare sub formă de lichidare persoanei juridice sau privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate;

- persoanele responsabile de comiterea infracțiunii vor fi înlăturate de la posturile de administrare. Acordul judiciar de interes public nu afectează urmărirea penală a persoanelor fizice care au comis infracțiunea și nu înlătură răspunderea penală a acestora. Cauzele penale a persoanelor fizice sunt examinate în proceduri separate;

- noțiunea de *acord judiciar* de interes public rezidă din faptul că aceasta capătă puterea unui lucru judecat doar după ce va fi validat de către instanța de judecată, în caz contrar, acest acord nu va produce efecte pentru nici o parte a procesului. Validarea acordului judiciar de interes public de către instanța de judecată implică verificarea respectării condițiilor legale de către procuror și reprezentantul persoanei juridice. În cazul în care acordul judiciar de interes public este validat de instanța de judecată, urmărirea penală se suspendă condiționat;

- în circumstanțele în care persoana juridică nu execută obligațiile asumate în baza acordului judiciar de interes public, nu achită amenda de interes public stabilită, comite o altă infracțiune, urmărirea penală este reluată cu expedierea cauzei penale în instanța de judecată.

Dacă persoana juridică se conformează condițiilor stipulate în acordul judiciar de interes public în termenul stabilit, urmărirea penală încetează.

O altă inovație în procedura penală din Republica Moldova – procedura privind acordul de cooperare

Prin Legea nr. 245 din 31.07.2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional), publicat: 22.08.2023 în Monitorul Oficial Nr. 325-327 art. 579, în Codul de Procedură Penală al RM, la capitolul III titlul III partea specială, s-a adăugat secțiunea 2- procedura acordului de cooperare.

Corupția și crima organizată sunt amenințări majore pentru statul nostru, iar combaterea acestui

fenomen este mai eficientă în cazul în care vor fi implicați așa numiții „colaboratorii justiției”, or realizarea eficientă a actului de justiție presupune activitatea conjugată a mai multor instituții (sistemul judecătoresc, procuratura, organele de urmărire penală, avocatura, sistemul de executare a sancțiunilor etc.), precum și colaborarea dintre subiecții acestor instituții cu cetățenii.

Potrivit art. 509³ alin. (2) CPP RM, acordul de cooperare este o tranzacție încheiată, la propunerea procurorului, între procurorul-șef al procuraturii specializate și învinuitul persoană fizică care își recunoaște vina și dorește să coopereze cu organul de urmărire penală, prin facilitarea identificării și tragerii la răspundere penală a altor persoane, în schimbul unei pedepse reduse și al formei de executare a acesteia.

Ca regulă, cooperarea persoanelor implicate în săvârșirea unor infracțiuni cu organele de justiție are la bază o tranzacție, care constă într-un schimb de beneficii dintre aceste persoane și stat, concretizat:

1. pe de o parte, în suportul acordat de către acestea organelor de justiție în investigarea infracțiunilor în săvârșirea sau pregătirea cărora au fost implicate, iar,

2. pe de altă, în acordarea unui tratament juridic mai favorabil acestor persoane de către stat, în special prin intermediul legii penale.

Se reține că procedurii acordului de cooperare i se aplică dispozițiile referitoare la procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, cu completările și derogările stipulate în lege. Dat fiind faptul că procedura acordului de cooperare are aspecte comune cu procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, s-a optat pentru reglementarea doar a chestiunilor care face diferența între acestea, specificând la rândul său doar derogările corespunzătoare.

Procedura acordului de cooperare:

- se aplică în cauzele penale date în competența

procuraturilor specializate în vederea descoperirii unei infracțiuni prevăzute la art. 270/1 și 270/2, cu excepția infracțiunilor ușoare, când pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal,

- nu se aplică în cazul săvârșirii infracțiunilor prevăzute la art. 135–144 și 166/1 din Codul penal și nici în cazul infracțiunilor pentru care legea penală prevede o pedeapsă maximă ce depășește 15 ani de închisoare.

Acordul de cooperare se întocmește în scris, la care participarea învinuitului și apărătorului acestuia este obligatorie. La fel, o obligație constituie și că acordul de cooperare trebuie aprobat în scris de către Procurorul General. Or, Procurorul General urmează să participe în acest proces pentru a asigura mai multe „filtre” procesului de încheiere a acestui acord de cooperare și garanții pentru învinuit.

Suplimentar elementelor prevăzute la conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției, acordul de cooperare urmează să mai cuprindă:

1) condițiile de cooperare asumate de către învinuit;

2) descrierea acțiunilor întreprinse și a celor pe care se angajează să le întreprindă învinuitul;

3) declarațiile pe care învinuitul le va depune în instanța de judecată pentru facilitarea tragerii la răspundere penală a altor persoane care au săvârșit infracțiuni;

4) circumstanțele în care acordul de cooperare poate fi revocat de către procuror;

5) consecințele neexecutării acordului de cooperare după pronunțarea sentinței de condamnare.

În cazul în care învinuitul poate contribui cu anumite acțiuni pe care și le-a asumat prin acordul de cooperare ce pot fi efectuate până la trimiterea cauzeri în judecată, însă nu le execută - intervine sancțiunea revocării acordului de cooperare. În ipoteza care învinuitul va contribui cu acțiuni asumate prin acordul de cooperare după trimiterea cauzei

în judecată, însă ulterior nu le va executa, survine sancțiunea anulării condamnării în baza acordului de cooperare prevăzută la art. 509¹⁰ CPP RM.

Concluzii

În urma celor enunțate supra pot fi formulate anumite concluzii care vizează nu aspectele ce țin de dezvoltarea procedurilor sumare și respectarea a două obiective strategice: avantajarea procedurilor și atractivitatea acestora din perspectiva persoanei acuzate pe de o parte și reducerea termenelor și eforturilor, inclusiv materiale, pe de alta. Realizarea acestor două obiective, evident cu respectarea regulilor de echitate a procesului, ar spori la un nivel calitativ noi eficiența justiției penale.

În particular, considerăm că este necesară o ierarhizare a sancțiunilor penale în funcție de etapa aplicării procedurii. Cu alte cuvinte, cu cât procedura va fi aplicată la etape inițiale ale procesului penal cu atât mai avantajoasă pentru acuzat urmează a fi soluția privind sancțiunea. Soluția instanței trebuie să fie previzibilă pentru acuzatul care acceptă aplicarea procedurii. Prin urmare, negocierea trebuie să vizeze în primul rând pedeapsa aplicată acestuia. În sens contrar există riscul în care

La fel, este necesar de dezvoltat instituții ce vizează stimularea cooperării acuzatului cu procurorul în descoperirea altor infracțiuni. Din această perspectivă urmează a se crea o practică constantă pri-

vind probatoriul în asemenea categorii de proceduri. Prin urmare, recunoașterea de către învinuit a faptei comise trebuie să fie proba determinantă pentru aplicarea procedurii.

Referințe bibliografice

1. BOROI, A. UNGUREANU, Ș. G., JIDOVU, N. *Drept procesual penal*. Ediția a II-a. 466 p. București: All Beck, 2002.
2. THEODORU, Gr., MOLDOVAN, L. *Drept procesual penal*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1979.
3. TULBURE, A. Ș., TATU, A. M. *Tratat de drept procesual penal*. 652 p. București: editura All Beck, 2003.
4. https://justice.gov.md/sites/default/files/proiect_1.pdf (accesat la 02.07.2023).
5. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro (accesat la 02.08.2023).
6. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138674&lang=ro (accesat la 12.09.2023).
7. http://procuratura.md/file/2022-03-21_RA-PORT%20de%20activitate%20FINAL.pdf (accesat la 02.08.2023).
8. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Drept Procesual Penal. Partea specială*. Volumul II. Chișinău: Cartdidact, tipografia Reclama, 2006, 335 p.
9. Hotărârea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură penală (judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală) (Sesizarea nr. 156g/2016).